

Jordi Pere Cerdà, la veu de la Cerdanya

Text: Xevi Planes

Per conèixer a fons el país ens cal conèixer bé la nostra gent. Els personatges que poblaran, a partir d'avui, aquesta secció de converses, són molt diversos però es troben units per un denominador comú: el de no tenir una presència massa habitual en els mitjans informatius més populars.

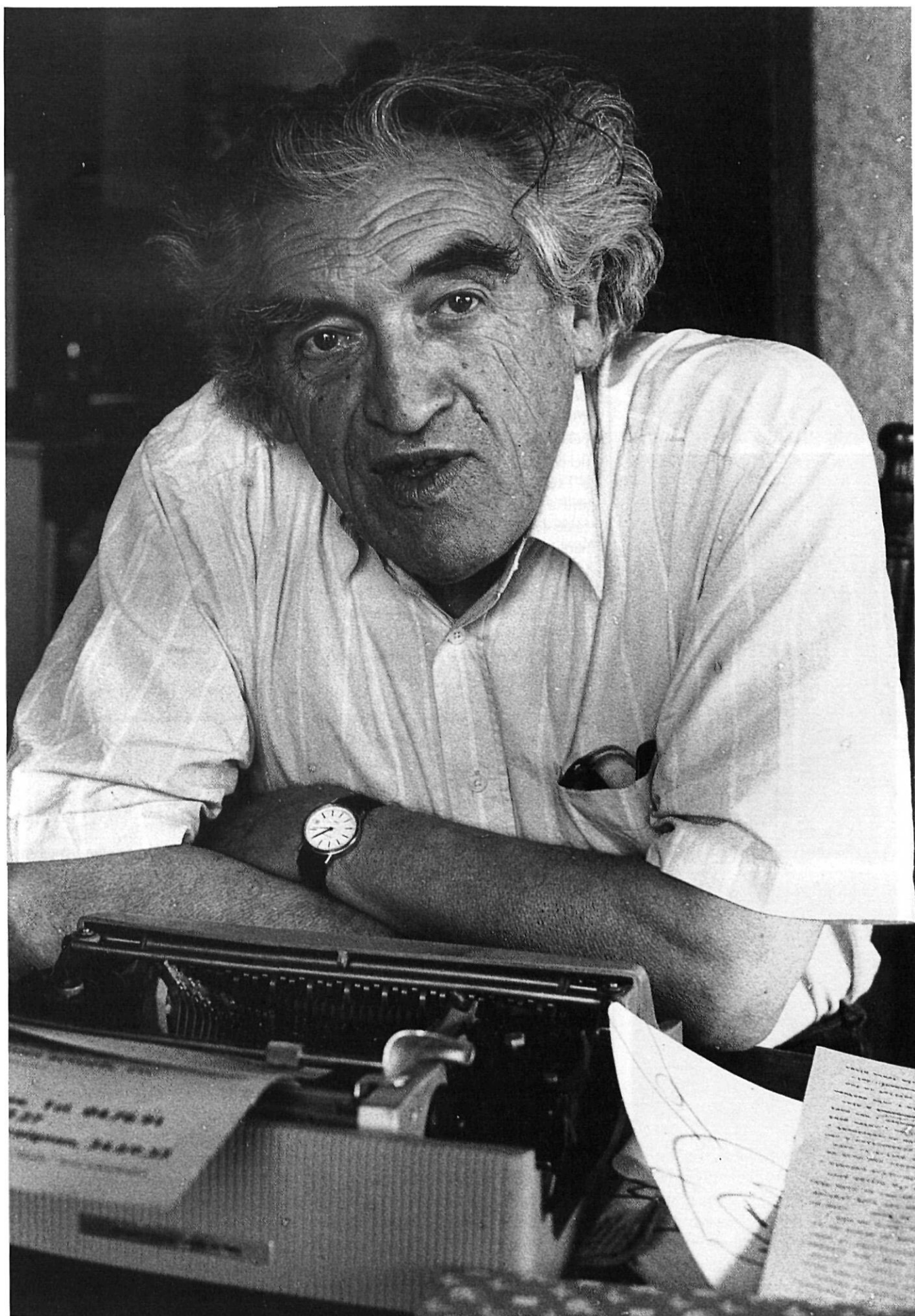
Les paraules de l'entrevistat, el retrat literari de l'entrevistador i les imatges captades pel fotògraf són els tres elements de què disposem per aproximar-nos a aquestes figures que considerem indispensables en el nostre paisatge cultural.

Fotos: Josep Maria Oliveras

Jordi Pere Cerdà és el pseudònim literari d'Antoni Cayrol, poeta, dramaturg i narrador nascut el 5 de novembre de 1920 a Sallagosa, la capital de l'Alta Cerdanya, a la vall del Segre, en el si d'una família oriünda de Fontpedrosa (el Conflent). Ara, ja jubilat, viu entre Perpinyà i Sallagosa. Considerat el poeta viu més sòlid de la Catalunya Nord, Jordi Pere Cerdà ha anat bastint una personalíssima obra literària que reflecteix millor que cap altra el món de la Cerdanya i que, alhora, combat el

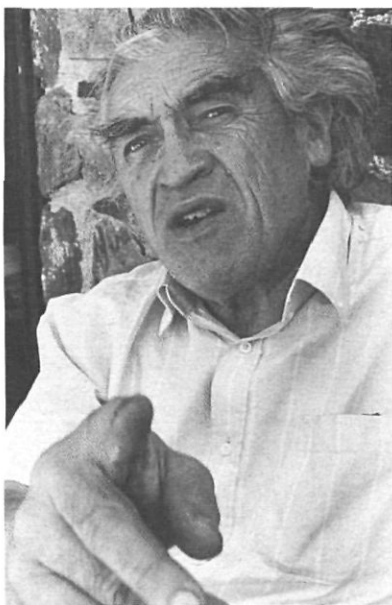
localisme com a actitud que comporta el perill de l'autolimitació en el procés de creació i el risc d'una cosmovisió que no traspassi l'emotivitat que li suggereix el seu entorn. Immers en la dinàmica de la recuperació pública de la seva obra, Jordi Pere Cerdà ha estat notícia en els últims mesos, sobretot arran del fet que el maig passat va exercir com a «Escriptor del mes», convidat per la Institució de les Lletres Catalanes de la Generalitat de Catalunya, i que el darrer juliol va rebre un homenatge en el context del IX Festival de Vídeo d'Estavar-Llívia, en el qual es va projectar l'enregistrament en vídeo de la seva obra teatral «Quatre dones i el sol».

Autodidacte i condemnat geogràficament a un cert isolament, Jordi Pere Cerdà ha lluitat des de molt jove per formar-se culturalment i superar l'entrebanc de no haver tingut accés a la universitat, circumstància que, segons ell, l'ha privat d'adquirir un mètode pedagògic que li permeti tenir una major unitat de pensament. Tot i no haver estudiat a la universitat, va mantenir ben aviat contactes amb alumnes i professors de la Universitat de Montpeller i amb diver-

Jordi Pere Cerdà, que el 1986 va rebre la Creu de Sant Jordi, ha estat guardonat amb el Premi de la Crítica de Serra d'Or del 1985 al millor recull de contes, per *Col·locació de personatges en un jardí tanca*, i amb el Premi Nacional de Literatura Catalana del 1989 al millor llibre de poesia, per *Poesia completa*. La seva obra ha estat traduïda al francès.

Ha col·laborat, entre altres publicacions, a *Europe*, *Tramontane*, *Oc*, *Action Poétique*, *Sant Joan i Barres*, *Les Lettres Françaises* i *Revista de Girona*.

Entre les representacions que han fet diversos grups d'obres dramàtiques seves —*Angeleta* (1952), *La set de la terra* (1955), *El sol de les ginestes* (1956)...—, destaca la que el Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya va fer el 1990 de *Quatre dones i el sol* —que ja havia estat estrenada el 1964—, guardonada amb el Premi Serra d'Or del 1991 per a espectacles teatrals.

Entre altres cantants, han musicat textos seus Jordi Auvergne, Jordi Barre, Reinald Dedies, Gisela Bellsolà, Cris Cayrol (el seu fill), Pere Figueres, Lluís Manel i Tatgé, i Teresa Rebull.

sos occitanistes, que el van estimular a escriure i el van ajudar a publicar, de la mateixa manera que el prestigiós editor Pierre Seghers, del qual l'havia fascinat la modernitat de la seva poesia, el va esperonar corregint-li i comentant-li alguns dels seus primers versos, escrits en llengua francesa. Malgrat aquesta anècdota dels seus inicis literaris, l'obra de Jordi Pere Cerdà és escrita íntegrament en llengua catalana, i esdevé un referent clau que fa de pont entre Josep-Sebastià Pons i la generació actual d'escriptors de la Catalunya Nord.

La seva aportació com a intel·lectual compromès amb la cultura i la política del seu país —antifeixista visceral, confessa que va viure molts anys atret pel que ell anomena el platonisme il·lús del comunisme, fins que els fets succeïts a Txecoslovàquia el van decebre, i va arribar a ser, durant molt poc temps, alcalde del seu poble— ha estat determinant en el procés de recuperació de la identitat de la Catalunya Nord en aquesta segona meitat del segle i notable en la tasca de difusió a l'Estat francès de la literatura catalana, sobretot arran dels seus treballs per a les publicacions «Les Lettres Françaises», «Culture» i «Europe». Robant temps als seus oficis de carnisser a Sallagosa, primer, i de llibreter a Perpinyà, després, va dur a terme una intensa activitat cultural juntament amb altres escriptors, especialment amb Francesc Català i Pere Verdaguer, amb qui, als anys 60 va fundar el Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC) —del qual va ser vice-president durant molts anys—, va crear la revista «Sant Joan i Barres» —que va dirigir— i va impulsar la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) de Prada.

Una part important de la seva obra literària manifesta, segons comenta ell mateix, una forta preocupació per la necessitat que el seny domestiqui l'instint de l'ésser humà, i que es trobi un equilibri en la relació entre l'home i la dona, entesos com dues unitats d'una mateixa entitat. Ara treballa en una novel·la que concep com una obra total, però ho fa amb lentitud, perquè, segons subratlla, els seus personatges són molt exigents.

Mentre espera un major reconeixement de la seva obra al Principat, fa memòria dels seus records de Girona i de Figueres, on el 1964 va organitzar

els Jocs Florals de la Llengua Catalana. També el 1964 es va trobar amb Josep Maria Casacuberta a l'estació vella de Girona per comentar els originals de l'«Obra poètica» que l'editor li va publicar dos anys després a Barcino, la primera editorial que va donar als textos de Jordi Pere Cerdà la dimensió que reclamava la seva qualitat, tal com al final de la dècada dels 80 ho ha fet Columna, de la mà d'Àlex Susanna, seguint la seva línia habitual de recuperar l'obra dels autors nord-catalans més valuosos. Jordi Pere Cerdà evoca també la Girona dels 80 en recordar l'acte que va tenir lloc el 25 de març del 1983 a la Llibreria 22 d'aquesta ciutat, on es van reunir per primer cop —ni tan sols havien coincidit mai a la Catalunya Nord— la major part dels escriptors nord-catalans vius.

“

La llengua
sempre és marcada
pel lloc
on ens hem format.

”

— Molts dels lectors que teniu no saben que el vostre veritable nom no és Jordi Pere Cerdà, sinó Antoni Cayrol.

— «És veritat. Érem al temps de dominació dels alemanys i jo vaig enviar unes poesies a una revista que tenia de director una persona que vivia aquí a tocar, perquè era d'una família burgesa de Perpinyà. La revista era de Perpinyà, però ell vivia en una gran casa a Ro. Quan vaig enviar les poesies, no hi vaig posar el nom. La censura volia, però, en aquells temps, que hi hagués un responsable. Com que el director va veure que les poesies venien de Sallagosa, les va firmar amb el nom de Pere Cerdà. L'anècdota real és que una noia, al cap d'uns mesos, contenta de veure que li havia agradat la meua poesia, em va trobar a casa d'uns amics i em va dir que ella es pensava que jo era un capellà

vell, perquè en francès Pere Cerdà volia dir <le père Cerdà>. Això demostra que quan un és tallat d'una llengua també li entren les interferències de les altres, que hi ha una confusió absoluta. I jo que em creia que feia poesia moderna!!».

– *I com va passar de Pere Cerdà a Jordi Pere Cerdà?*

– «Vaig posar Jordi per mirar si el Jordi faria entendre que jo no era cap capellà i que Pere era el segon nom».

– *I mai no heu pensat de recuperar el vostre veritable nom?*

– «Sí. Després hauria reprès el meu nom. El que passa és que no gaire lluny d'aquí, a Espirà, als anys 70, va sortir un noi que es deia també Cayrol, que va tenir un èxit immediat com a còmic, no

“

No vaig entendre
el maig del 68;
el vaig veure
com un joc.

”

solament perquè era un gran còmic de la paraula, sinó també perquè sabia copsar el còmic que hi havia dins la gent. El seu èxit mostrava justament que la gent esperava poder ser tocada del cor pel català. La meua poesia, en canvi, és una mica difícil, no és directa com ho era la de Joan Cayrol, que va començar en aquest camp perquè el 1972 va venir a veure una comèdia musical meua, amb música de Jordi Barre, que es representava per segona vegada, perquè ja l'havíem jugada el 1968, però era l'any del maig i París ja estava en revolució. Llavors nosaltres fèiem comèdia a Perpinyà i a mi em semblava passar per contrarevolucionari. En veure la meua comèdia el 1972, Joan Cayrol em va venir a trobar i em va venir a dir que quan era jove també feia coses semblants, com sainets, però després ho va abandonar, perquè al seu

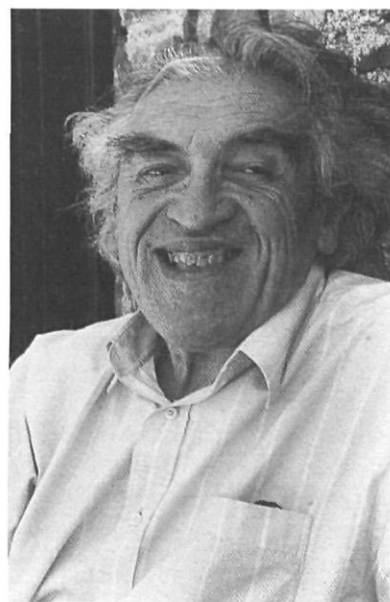
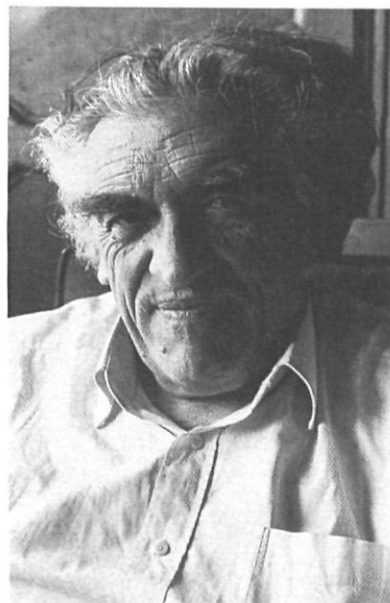
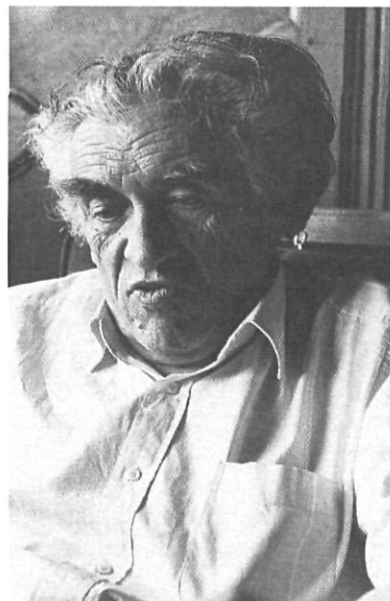
poble ja no es feia més teatre, i es va posar a fer algunes coses en francès. Però el nostre francès resulta molt sentimental i d'això la gent no se n'adona».

– *Fins a quin punt el fet de ser de la Cerdanya ha marcat la vostra poesia i, en general, la vostra obra? És una influència definitiva?*

– «Sí. No podeu marxar mai de les influències. A més, la llengua sempre és marcada pel lloc on vos heu format. El que passa és que no hi havia tradició de literatura catalana a la Cerdanya. Vaig haver d'anar a cercar els meus mestres, encara que no he pres mai un mestre directe, perquè en el fons de mi hi havia ja una natura de cercar una veu. El primer que fem sempre és cercar la veu, cercar el to. A partir d'aquí, hi ha la voluntat, tot el treball que fem, totes les influències del que llegim, tant en català com en altres llengües, perquè sobre el punt del pensament no podem pas dir que el català pugui defensar-se davant de llengües que han tingut tota la llibertat i que, fins i tot, els seus ciutadans de cultura han estat gairebé portats per una societat a anar més lluny, perquè en tot això hi ha un joc entre la societat i les personalitats que després es destaquen, sigui per fer art, sigui per fer ciència o per fer ensenyament. Tot això no es fa pas de sol. Nosaltres ho hem de fer per voluntat, perquè el nostre poble havia quedat molt estabornit pels molts anys durs que havia passat».

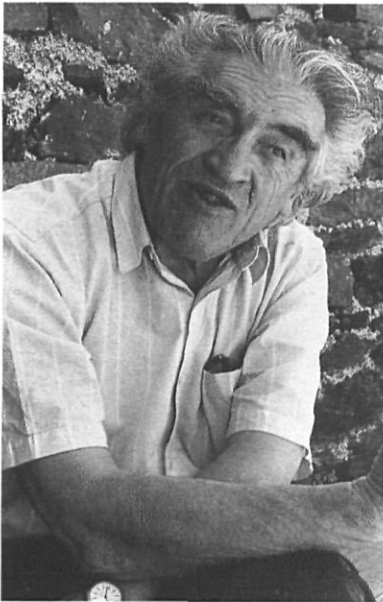
– *Joan Maragall va ser un dels primers autors que us van marcar.*

– «La poesia de Maragall em va influir perquè va ser la primera que vaig trobar. Hi ha, per tant, una correspondència obligatòria entre els meus versos i els seus. De fet, Maragall és un dels grans poetes en llengua catalana. Era marcat per l'època, és veritat. Però cal pensar que, quan una poesia comença, la visualització, la imatge és la primera cosa que surt. Abans no passem al sentiment o a la vida de la gent, sem tocats primerament pel visual, per la naturalesa. Els catalans ja traginem un panteisme fort i això també ens ve del fet de no haver tingut un pensament que hagi viscut un procés natural, perquè el pensament es manifesta a través de la imatge i després adopta una forma més abstracta».

BIBLIOGRAFIA

- La guatlla i la garba.*
Tramontane. 1950.
(poesia)
- Angeleta.* Tramontane. 1952.
(teatre)
- Tota llengua fa foc.*
Institut d'Estudis Occitans. 1954.
(poesia)
- La set de la terra.* Moll. 1956.
(teatre)
- Contalles de Cerdanya.*
Tramontane. 1959.
(narració)
- Obra poètica.* Barcino. 1966.
(poesia)

- El món de Jordi Pere Cerdà.*
GREC. 1970.
(poesia)
- Obra teatral.* Barcino. 1980.
(teatre)
- Col·locació de personatges en un jardí tancat.* CDACC. 1984.
(narració)
- Cant alt. Autobiografia literària.*
Curial. 1988.
(memòries)
- Dietari de l'alba.* Columna. 1988.
(poesia)
- Poesia completa.* Columna. 1988.
(poesia)

– *Vista des de Girona, la Cerdanya ha estat una comarca sovint oblidada i poc coneguda. Vós que sou de Sallagosa, la capital de l'Alta Cerdanya, ¿fins a quin punt creieu que hi ha una unitat entre l'Alta Cerdanya i la Baixa Cerdanya? Quina relació hi ha, per exemple, entre Sallagosa i Puigcerdà?*

– «La població ha respost amb història per una mena de treball de cada dia que, d'una certa manera, negava la història. Tot el que ha estat pragmatisme s'ha fet sense tenir compte d'aqueix tall que s'havia fet. El meu pare sempre em deia que el meu avi i el meu rebesavi anaven a cercar les borrombes de les ovelles a Ripoll. Els casaments s'han fet sempre d'una banda i de l'altra. Abans de la guerra del 36,

“

No podem pas dir que el català pugui defensar-se davant de llengües que han tingut tota la llibertat.

”

tothom es trobava el diumenge a Puigcerdà, que era el firal on mercadejava tota la Cerdanya».

– *A <Cant alt>, expliqueu que vau estar una vintena d'anys, del 1936 al 1956, sense trepitjar el Principat. Teníeu por d'anar-hi pel franquisme?*

– «No era por. Em venia a repèl. Emocionalment, havíem lligat el franquisme amb el feixisme, encara que sabíem que no era el mateix».

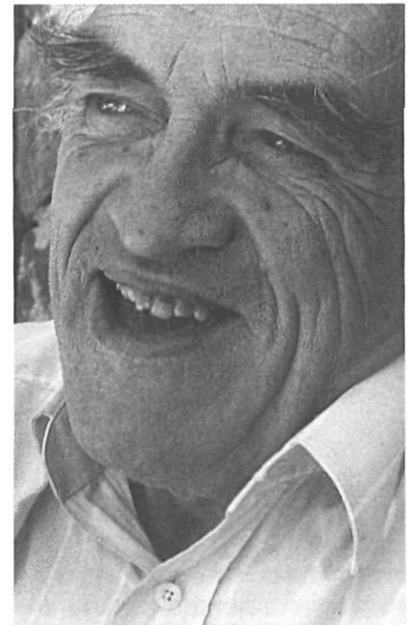
– *Ni tan sols vau anar cap vegada a Puigcerdà?*

– «No. Però després ens vam adonar que era una bestiesa que fèiem i que la gent finalment esperava que hi

anéssim. Vaig tornar a passar la frontera per la meua dona, perquè ella sí que ho havia fet, ja que a l'estiu havia anat a seguir cursos de castellà —ella ensenyava el castellà— a les universitats, sobretot a Santander. De seguida vaig entrar en contacte, a través de Carles Bauby, amb gent com Joan Oller i Rabassa, Rafael Dalmau i Ferran Canyameres, que em van ajudar molt, perquè em van donar confiança».

– *També vau tenir relació amb Joan Puig i Ferrer...*

– «Jo li vaig trobar la casa on es va estar a Sallagosa, durant quatre o cinc anys, perquè m'ho havia demanat Emili Granier, un parent d'Heribert Barrera. Venia cada dia a casa, però mai no vam

tenir una discussió oberta. Jo a l'estiu no tenia gaire temps. Era carnisser, teníem la terra...».

– *Picasso també va passar per Sallagosa...*

– «Això va ser diferent. Jo el vaig veure entrar al cafè i no vaig dir res, perquè aqueixa gent són embarbostits per les mosques que els cauen al damunt. Semblava un pagès. Quan va entrar vestit de negre, semblava un dels meus pastors endiumenjats. Va comprar una casa aquí, però no hi va arribar a viure mai».

– *Com va ser que comencéssiu a escriure teatre?*

– «Jo vaig fer-ne de primer per res-

pondre als meus amics i sota la influència de Federico García Lorca, amb sainets per a Sallagosa. Ja vaig posar en joc, sense saber, la raó mateixa del teatre quan va començar al món: l'home es donava un mirall, que prenia del qui tenia davant. Com que la gent s'hauria enfadat, perquè ja deien que el Cayrol es volia burlar d'ells, llavors prenia el nom del pare i sortia jo mateix com si fos el meu pare, que cercava el seu fill, que no volia treballar i només pensava a fer teatre... De fet, representa el començament del teatre, perquè l'home es dona una careta i té una llibertat que no pot tenir d'ell mateix, per aquesta vergonya que tenim de nosaltres mateixos. Jo vaig crear sempre els meus personatges segons l'ambient del país».

“

El localisme és el nostre gran problema. La literatura i la política no el poden acceptar.

”

– En quin gènere us sentiu més lliure?

– «Jo penso que en la poesia. Ara que faig més aviat novel·la, em dic que potser era gandul, pel fet de no voler acceptar el personatge que tenim en nosaltres, que es desperta a poc a poc, perquè no tenim el públic al nostre volt que ens ajudi. També perquè en una gran ciutat l'individu desapareix una mica i esdevé més aviat quelcom de llunyà. Aquí ho he hagut de fer davant de la gent, i la gent diu: «Ui! Aquest noi que veus cada dia, que fa com nosaltres, que ven carn, que va a cercar les ovelles, té pretensió d'escriure...».

– Vós vau treballar de carnisser a Sallagosa i de llibreter a Perpinyà. Quin

dels dos oficis us va deixar més temps per escriure?

– «El de carnisser, perquè els meus pares, com que era fill únic, em deixaven bastant de temps. Em van deixar molta llibertat, tant per les idees, com per escriure, com per comprar llibres. Fer de llibreter ja va correspondre amb la meva anada a Perpinyà, on vaig anar a fer política cultural».

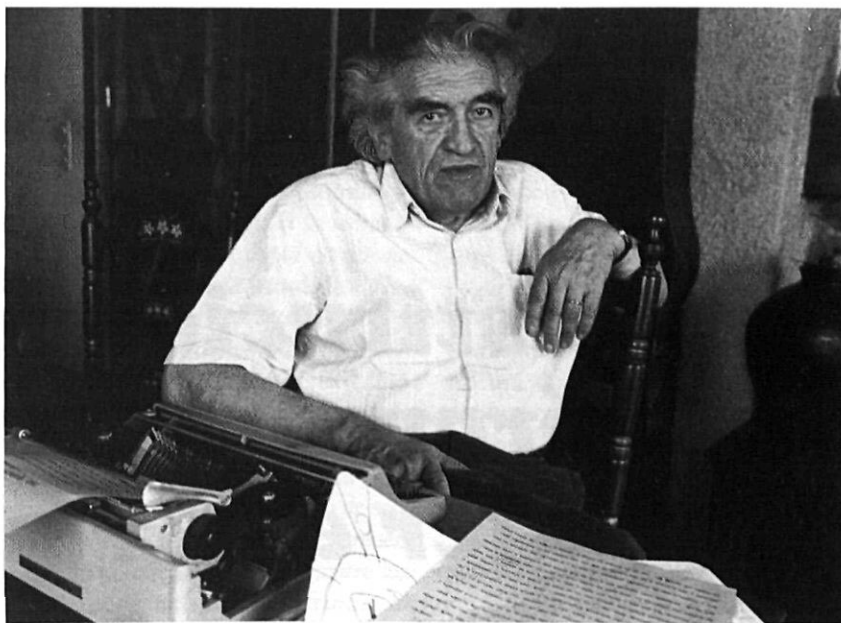
– A Perpinyà, vau fundar el Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC), que publicava <Sant Joan i Barres>.

– «Vam crear el GREC tres mesos després que jo era a Perpinyà, perquè ja n'havíem discutit a <Tramuntana>, que era el nostre nucli d'acció i el lloc on Albert Manent ens va fer passar a la prosa».

marc natural on nosaltres podem exercir el nostre treball de cultura, la nostra creació».

– Vós heu combatut sempre el localisme com a actitud literària. Per què?

– «El localisme és el nostre gran problema. Jo ja em vaig trobar al GREC amb un grup de persones de la burgesia que el que cercaven era trobar-se en una taula i poder parlar una mica el català. El que cada un cercava era l'emoció que tenia guardada en aquest aspecte, i ja en tenia prou. Tots ens fem un ou i quan sem dins l'ou, fem com el pollastre, que està la mar de bé. Una literatura i una política això no ho poden acceptar».

– Com vau viure el maig del 68?

– «No el vaig entendre. Quedava massa lligat al que havia passat del 40 al 45, al risc que hi havia. Vaig veure el 68 com un joc. El 68 era un dels pànics que tenia davant la societat de consum la generació que arribava».

– Vós, com a escriptor, heu estat, en certa manera, un home que ha fet de pont entre la generació de Josep-Sebastià Pons i la dels autors joves de la Catalunya Nord. Com veieu el panorama literari nord-català?

– «Els autors eren presos per una dinàmica que no és la que ells posaven. Ara és diferent. Amb aquest triangle Tolosa-Montpeller-Barcelona, hi ha el

– Quan vau impulsar, el 1968, la Universitat Catalana d'Estiu de Prada, anàveu a eixamplar l'horitzó?

– «Sí. Vam començar amb una trobada amb uns joves, i hi havia també Pere Verdaguer i l'occitanista Robert Laffont. Però els rossellonesos ens refusaven tota acció amb els occitans i passàvem per traïdors, perquè anàvem a cercar a casa dels occitans alguns models del que hauríem pogut fer. Després de seguida vam veure, però, que el ressò que teníem al Rosselló era deu o cent vegades més gran que el que tenien els occitans al seu poble».

Xevi Planes